

HRISZTO FOTEV

— Szeretném meglepni. Amiket felolvasok, idézetek lesznek — nem magamtól. „Hriszto Fotev azon kevés költő közé tartozik, ki ösztönösen élt a 'felelőtlenség' egészségre hasznos dózisával, s aki költői hangját fals színekkel nem szennyezte”. Ki mondhatta, vajon érzi-e?

— Konsztantin Pavlov... Akire bármely nemzeti költészet büszke lehet...

— Ő, igen... De folytatom: „Ha Hriszto Fotev nem most élne, azt gondolnám, hogy személye, alakja az egyik — talán a legvonzóbb — megjelenése a — nagybetűs — Költő legendájának.”

— Ez csak nő lehet.

— Így igaz. Ekaterina Joszifova.

— Igen. Csodálatos költőnő.

— És a kihangsúlyozott, nagybetűs Költőlegenda?... Valóban Ön körül...

— Köszönöm Ekaterinának.

— Megkértem néhány költőt, hogy egy mondatban mondják el, amit Önről gondolnak. Van még — nem árulom el kitől: „Hriszto Fotev? Messzi partokra jutott el — s a kikötőt el se hagyta. Aligha élt lelke akár egy pillanatra is egyetlen teste börtönében.”

— Ez nagyon érdekes és szép, de nem tudok rájönni, ki írhatta.

— Borisz Hrisztov.

— Köszönöm... Sugallatos költő...

— „Hriszto Fotev biztosan érzi a szó ama kényes határát, amin innen az művészet, túl rajta azonban — szép retorika.”

— Igen, ez is szép. De nem jövök rá...

— Marin Georgiev mondta.

— Igen...

— S egy utolsó: „Hriszto Fotev maga választotta komisz osztályrészül, hogy minden volt és eljövendő idő költőit keresztjét ma hordozza.” Ez is szép gondolat...

— Szép, csak zavarba hoz...

— Petar Anasztaszov mondta.

— Köszönöm.

A burgaszi költő. A par excellence költő. A bohém. A visszahúzódva szemlélő. A nők (verses) magasztalója. A tenger szerelmese, foglya, mindenese. Akinek verseit már Nagy László fordította, s többen jeles magyar költők, akit leginkább ismertünk mi is. Aki Isztam-

bulban született (1934-ben — de „Burgaszban húztuk meg magunk, menekültek, hajdanán”), aki nyolc verseskötetet adott ki eddig, az elsőt 1961-ben.

Fotev versei biografikusak, meghatározza élete, kijelöli életét. A szünetek is beszédeselek. A több -ból, -ből. A hosszúversek, melyeket továbbírhatónak gondolt egykor, s bennük volt „teljes valójában” akkor, de évek teltek, s már nem ugyanaz az ember... maradtak a nem torzó rész-egészek.

Része volt szenvedésben, rejtjeleit maga érthetővé kódolja: a szómögöttségben is, a szóközöttiségben, a kicsapó hullám gyökében lapulva — ő, a mindenség rokona. Analitikus és allegorikus könyörület és köszönő ige-szóiban. „Évekig hordozom magamban... az úgynevezett motívumot... a szómagokat, néhány szómagot... amelytől jóformán nincs nap, hogy egy percre újra és újra meg ne hasonuljak, amely meg ne ossza, szét ne hasítsa mindennapi, hétköznapi éneket, léteket...” A szó áhítata. Fenn vagy lenni, nem hisz a középnek. Ha csak ott lehetne, inkább a hallgatás üdvözlégye.

A gyermek megvesztegethetetlen bizalma. Mosolyog a fa. Liturgia a delfinekért. Magunknak valók vagyunk mi mind.

Már felépülőben vagyok halálaimból — mondja a költő. Már álmodik és újra él. „Pedig nem mindig éltem ezelőtt... ami a tempót, a tenni akarást jelenti... s ez minden világnál, a legszebbnél is fontosabb.”

SZONDI GYÖRGY

HRISZTO FOTEV

Uljanának

*... Hogy el ne hagyjalak, de iszonyú is.
És én veszítelek — veszítelek az utcákon
és a vonatokban valami féktelen,
gyönyörű, vad tékozlással. Vonatokon és
utcákon... Magvetője vagyok én a
könnyeidnek... Meghalok ámulatomban.*

Mit is őrizzek meg?

Az őrizhetetlent?

*Hajadat, kezedet vagy pillantásodat
(mit ezüst kulcsokkal lakatra zár a mély)?*

*Hogyan is őljem meg fénylő mozdulatát
gyöngédségemnek, nővérem... A levegő
sűrűl, súlyosul és a csillagok — a te*

szeplőd — magasan vannak a fák fölött.

Gyere, induljunk el az esti utcákon.

És szenteljük nekik a hallgatásunkat...

Ő, olyan vagy te, nővérem, mint az emlék —

ózon — eső után. De te gyönyörű vagy.

Fogd meg a kezem, itt, az emberek között.

Az esti és a messzi emberek között.

A szavak között, amelyek roskadoznak

megbántott szépségük terhe alatt...

Induljunk.

UTASSY JÓZSEF fordítása

Fiamnak

*És elindulunk majd a hegyen.
És eltévedünk az erdőben.
És felidézem nevét
a fáknak és virágoknak,
a füveknek,
madaraknak —
mindeneknek.*

*Mit én nem tudok — légy te gyermek.
És siess. Felejtsd el apádat.
Az öreg erdő beleszonfordít
önmagába, nyelvezetébe —
a nevetésébe.*

*Fölbreszti azután a hét
hosszúszakállas jó törpét.
Csak te gyerek légy — ők is
tiéd lesznek — higgyél nekem, fiam.*

*És menj.
És higgy,
és menj.*

*Fogj kezét a bölcs-öreg fákkal.
Fütyöréssz a mulatságos füvekkel.
A szomorú pitypangokkal táncolj.
Felejtsd el az én tanácsaimat.
Hallgass a könyörületes fűre.
Hallgass a vízre — és menj.
S ébressz fel minden erdei tündért.*

*És menj.
És higgy,
és menj.*

*Amíg csak beestelednek a fák.
És felragyognak-fellobognak a tulipánok.
Csókold meg a törpék kezét
és fogd meg kezét az ösvénynek —
ő elvezet téged hozzám,
s világít majd,
hallgat majd rád...*

*Te mesélj majd. Te légy a Nagy.
Segíts nekem, hogy melléd nőjek.
Én verset fogok írni...*

És neked ajánlom majd.

KISS BENEDEK fordítása

A hullám

PORTRÉKÍSÉRLET

Mikor csipejével a szél a vizet szorítja, a lökés — mozgásának kezdete. A felső víz hangtalan mozgása — pontosabban sikamlása az alsó felett (az pedig elleniramlík) mélységben is erősödik. S mind mélyebben, mélyebben, mélyebben sebességét átveszi — az első repedés pillanatáig... A hullám — csírája szembeágaskodik a levegővel.

S az ég alatt — ezer kilométerre lassan tudatára ébred önmagának, érzi: él, sebességét alakítja az ég alatt acélnál erősebben, zöldebben. S az ég alatt, a csillagok alatt — testük konokul ugyanaz — váratlan szétomolva fölemelkedik, építi izmait, s csontjaiban feltámad a leglenti víz foszfora.

Maga — víz és ég között — a kilencvenedik percben, annyi gyönyörű kudarc után épp ahogy a Hattyú fókuszát átszeli, szert tesz első árnyékára, árnyéka pedig kirajzolja testét, amely... Nem víz vagy ég — ez ő. És hogy hasonlít önmagára! Egyedülálló, s a part felé futásában tragikusan összpontosított.

Mielőtt hegyet szegez s tökéletes geometriáját megleli, tudja, hogy sebességének csúcsa valahol előtte s fölötte van... Emlékszik még a születésére. De repül csak — repül s készül az ugrásra, a pillanatra, mikor lezuhan a szél — s az éj. Akkor csúcsát hirtelen feltűzeli, s a levegő zizegő lemeze alatt metszön felszökik — gyönyörű, ijesztő, egymaga.

Tökéletes, befejezett elejétől végig: kezd fantasztikus premierjét. Mélyen benne dül a sebesség, a hullám magát ragadja — hangja a harsogástól s a levegőtől is remeg. Maga — minden pseudonimja s neve felett. Ki tudná meg. Senki — hogy nyomorítja minden csöppjét egysége nevében. Mozdulásában — erejében.

Zöld — az élei pedig izzanak. Magasan félelmem fölött ott messze előttem ütközött — de ne hidd, hogy örökre meghalt — ne hidd. Nem érezted, mondd, hogy arcunkon

valami átsuhant, hogy valami — megnevezhetetlen és gyönyörű — valami, mit soha senki néven nem nevezhet s meg nem ölhet, átsuhant — s a nap szívéét sugárba vonta?

SZONDI GYÖRGY fordítása

* * *

*Milyen szép is vagy te!
Istenem,
Milyen szép is vagy te!*

*Szép a kezed is, milyen szép.
És a lábad is milyen szép.
És a szemed is milyen szép.
És a hajad is milyen szép.*

*Ne gyötörd magadat tovább — szeress engem!
Ne óvakodj — szeress engem!
Szeress engem
a te karod és lábad és szemed
minden erejével, mozdulataik
minden művésziességével,
Higgyél nekik mindörökké — és nem leszel
soha többé butácska, nem — szeress engem!
Ha gonosz is vagy — szeress engem!
Szeress engem!
Az utcákon, azután a lépcsőn,
kiváltképp a lépcsőn vagy szép te.
Ruhában és ruhátlanul, te szüntelen
szép vagy... De legszebb vagy a szobába lépve.*

*A sötétben, ahogyan fésűdet tartod.
És a fésű a hajadba mélyed.
Tele van a hajad ilyenkor szikrával —
ha megérintelek, föl villanok tőled.
Hidd el nekem — igazán gyönyörű vagy.
És igyekezz mindig gyönyörű maradni.
Ne miattam csupán — hanem magad miatt,
a fák, az ablakok, az emberek miatt.
Ne rombold le hamar a te szépségedet
föltékeny gyanakvással — bocsásd meg nekem
valaholi váratlan összerogyásaim —
ne vidd túlzásba, kérlek, a cigarettát.
És ne veszíts el soha — fedezz föl engem,
tölts el mindig gyermeki ámulattal.
Bizonyosodjam meg újra karodban,*

*a lábadban, a szemedben... Szeress engem.
Úgy szeretnék megtartani örökre.
Szeretni téged örökké —
mindörökké.
Milyen lehetetlen is ez... Olyannyira
homokból vagy... És, kérlek, ne mondd nekem,
hogy meg akarsz tartani örökre,
hogy szeretni fogsz örökké,
mindörökké.*

*Milyen szép is vagy te!
Istenem,
milyen szép is vagy te!*

*Szép a kezed is, milyen szép.
És a lábad is milyen szép.
És a szemed is milyen szép.
És a hajad is milyen szép.*

*Milyen szép is vagy te!
Istenem,
mennyire igazi!*

* * *

*Istenemre — mindent megismételnék.
És mindent újra meg újra élnék,
szeretnék, átutaznék, újra szólnék,
meggyónnék, elsírnék,
s kinevetnék.
Én megismételném ezt az egész vad
és rövid de rövid életemet,
azzal a könyörtelen és naivdad
gestussal, mely mégis — mérsékletes.
Nem sajnálom — ahogy ki szoktam állni,
újra kiállnék, kicsi és óriás,
merném dühös lendülettel vigyázni
legsivárabb napom is... Nem vitás.
Hullnék minden eltékozolt napomra
siránkozón, szertartás szerint még,
mint hullt egykor ama Patrokloszra —
Achillész, Péleusz fia —
s rínék.
És rítam... Magányos és ismeretlen.
És újra. És újra Burgasz ragyog,
hol a szörnyű rémülettől remegtem,
és kiáltottam — én élő vagyok.
Élő vagyok — a restiben kilenckor.
A lumineszkáló tábla alatt...*

*Ahol fölébredt hattyú a mozdony...
Én elfogadom lelkesítő, nagy
kockázatát annak, hogy élve éljek,
ne legyek halott Hriszto Fotev soha:
született Isztambulban. Harmincéves.
De bolgár. És Burgasznak
lakosa.*

*... Színház Burgasznál nincs kegyetlenebb még.
Egyedül élek — mikéntha póluson.
Csupaszabb vagyok az északi szélnél...
Ne hagyj el engem, én kis kórusom.*

Kórus:

*Hogy sietsz te. Lehetetlen, hogy itt élj
gőgös-névtelen, ki mégis ragyog?
Döntöttél, hogy emlékezel? Hogy ítélj?
— Hinni akarom, hogy élő vagyok.*

* * *

*Ifjúságom delén ragyogtam akkor.
Vad voltam — aránytalan, gyönyörű.
Könyörtelenül szerettelek — dacból —
s ezer csoda, hogy nem főd még a fű!
Ifjú voltam — szép és valószínűtlen!
Sötét hangodra hollóhóditam én.
Bűnös vagyok — bús emlékedhez hűtlen —
fohászokodom most könyörületért.
Fényes káosszal álmodom, mint akkor...
Nem sejtettem, de fény voltam, derű!
Könyörtelenül szerettelek — dacból!*

És sajnálom, hogy nem főd még a fű!

UTASSY JÓZSEF fordítása